

UDK 808.62–314.1

Izvorni znanstveni rad

Primljen 7. listopada 1999.

Prihvaćen za tisak 22. prosinca 1999.

Krešimir Blaževac i Nada Vajs

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Strossmayerov trg 2

10000 Zagreb

Elektronička pošta: kblazev@ihjj.hr i nvajs@ihjj.hr

Sinonimija i jednojezični rječnik

U radu se raspravlja o različitim vrstama sinonimije s teoretskoga gledišta. Razmatra se značenje riječi u odnosu na designat, pri čemu se težište postavlja na jezični semantizam, tj. na semantičke odnose unutar leksičkoga sustava. Jezičnu sinonimiju srećemo na tri razine, a ovdje se bavimo isključivo leksičkim značenjem i primarnom ulogom konteksta (korpus) u segmentiranju značenjskih nijansi.

0. Jedno od najraširenijih uvjerenja u svijesti većine govornika jest da svaka riječ znači nešto *apsolutno*, neovisno o rečenici u kojoj se pojavljuje. Vjeruje se čak da neki iskaz nije ništa drugo nego sekvencija takvih zatvorenih semantičkih mikrosvjetova, koje sugovornik shvaća jedan po jedan i tim ih redom i dekodira. No, govorna je stvarnost nešto sasvim drugo. Semantička autonomija riječi, koje u diskursu slijede jedna za drugom, samo je iluzija.¹ Primatelj neke poruke (sugovornik) dekodira značenje svake riječi s pomoću drugih riječi koje se nalaze u poruci (i to s

---

¹Mišljenja nekih lingvista u tom su smislu dosta radikalna. Ako je posve izoliran, znak nema značenja; značenje nekoga znaka izvire iz konteksta, tj. iz jezičnog i situacijskog konteksta, Hjelmslev 1968: 49. Riječ postoji samo zahvaljujući kontekstu, a sama po sebi nije ništa, Rosetti 1947: 38. Kontekst određuje značenje. Ukratko, svaka riječ nema dva puta na isti način isto značenje, S. Hayakawa cit. u Baldini 1976: 43–44. Budući da su zamislivi konteksti za neku jezičnu jedinicu bezbrojni, iz toga proizlazi da su takva i njezina značenja, Todorov 1966: 19. Valja voditi računa i o Martinetovu funkcionalizmu koji se bavi funkcioniranjem ljudskog jezika kao sredstva za komunikaciju i tome odgovarajuće određivanje prema riječi, odnosno autonomnoj sintagmi, jedinicom većom od monema, Martinet 1982: 69–77.

morfološkog, sintaktičkog i leksikološko-semantičkog aspekta), tj. u *kontekstu*. Dekodiranje teksta ne odvija se riječ po riječ, već primatelj poruke značenje svake riječi razumije zahvaljujući riječima koje joj prethode i onima koje iza nje slijede. Osim jezičnog konteksta koji predstavlja skup jezičnih čimbenika, važan faktor u dekodiranju poruke je i situacija (izvanjezični kontekst) u kojoj se poruka odašilje i prima. Iako se pridaje važnost jezičnom kontekstu i izvanjezičnoj situaciji, većina lingvista smatra da svaka riječ ima – neovisno o uporabi u pojedinim rečenicama – relativno stabilnu *semantičku jezgru* u određenoj jezičnoj zajednici u određenom vremenu. Ta jezgra, dodaju mnogi današnji lingvisti, pripada jezičnom sustavu jednako onako kao što tom sustavu pripadaju paradigme deklinacije i konjugacije te sintaktička pravila slaganja i rekcije. Semantička jezgra ostvaruje se u bezbrojnim prigodnim nijansama koje je konkretiziraju i individualiziraju, nadopunjuju i obogaćuju. Relativna postojanost leksičkog smisla ide pod ruku s njegovom relativnom gipkošću i to u smislu da semantička jezgra predstavlja ne samo jamstvo mogućoj povezanosti (komunikabilnosti) između njezinih potrošača, nego i stvaralački potencijal. Pojam **relativno stabilne semantičke jezgre** služi ne samo za objašnjenje jedinice govora u nebrojenim kontekstima i situacijama u kojima se može pojaviti nego i kao mogućnost međusobnog razumijevanja dijaloga između sugovornika, kao i pravilnu čitateljevu interpretaciju teksta. I zaista, kako ne postoje dvije osobe s istim iskustvom o svijetu, ne postoje niti dvije osobe koje bi na identičan način interpretirale riječi njihova zajedničkog materinskog jezika, pa se tada s pravom pitamo kako je uopće moguća jezična komunikacija? U stvari, premda s određenim ograničenjima, komunikacija je moguća, i ono što se riječima prenosi prije svega je njihova semantička jezgra. Oni izrazito individualni dodaci, afektivne vrijednosti, posebitosti i nijanse, odnosno konotacije, koje potječu iz individualnog iskustva govornika, ne dolaze uvijek do primatelja, dok ovaj potonji, pod utjecajem vlastitih iskustava dodaje shvaćenim riječima neke semantičke elemente kojih nema u komunikativnim namjerama onoga koji govori. Komunikacija nije savršena jer poruka trpi neizbježne gubitke i/ili dodatke sadržaja, ali semantička jezgra riječi – koja bi bila njihovo društveno prihvaćeno značenje ili njihov smisao kao elemenata određenog jezičnog sustava – u najmanju ruku osigurava prenošenje i razumijevanje pretežitog dijela poruke koja je više *društvena* nego individualna ili osobna.

1. Imamo li sve to na umu, u čemu je onda zadaća rječnika? Moraju li oni definirati riječi samo kao jedinice jezičnog sustava, tj. njihovu relativno postojanu jezgru? Dosadašnja leksikografska praksa u nas upravo tako i postupa, s najčešćim objašnjenjem lingvista da je broj konteksta, pa prema tome i semantičkih nijansi, beskrajan, a rječnik ne može definirati beskrajni broj uporaba, odnosno opisati sva kontekstualna značenja. Dobar primjer problema svođenja kontekstualnih značenja na semantičku jezgru jest glagol *dati* + imenica kad označuje razne radnje (*dati pljusk*, *dati injekciju*, *dati poljubac*) koje se sve mogu svesti pod jedno značenje glagola *dati*. U današnjoj se praksi pokazuje da što je neki rječnik podrobniji i sveobuhvatniji, oslanjanje na građu (kontekst), tj. na korpus postaje *condicio sine qua non*.

Kontekstualno variranje značenja neke riječi postavlja se leksikografu kao vrlo osjetljiv problem: odrediti broj značenja nekog leksema. Evo jednog banalnog, ali tipičnog primjera: u sintagmama *mala kuća*, *mala mrlja*, *mala brzina* postoje li tri značenja pridjeva *mali* ili možda dva ili samo jedno? Ako postoje 3 značenja (vidjet ćemo kasnije u našoj analizi da ih ima i više), definirat ćemo ih na sljedeći način: 1. "koji je po veličini ispod prosjeka", 2. "koji je po površini ispod prosjeka", 3. "koji je slabo izražen". Ako se odlučimo prihvatiti samo dva značenja, imat ćemo: 1. "koji je po veličini i površini ispod prosjeka", 2. "koji je slabo izražen"; najzad jedinstveno značenje moglo bi biti formulirano: "koji je mjerom ispod prosječnoga". Prvi odgovor pretpostavlja veću važnost dodijeljenu kontekstu, dok ga treći nastoji zanemariti. Ne postoji nijedan objektivni razlog za tvrdnju da pridjev *mali* kad se odnosi na *kuće*, *mrlju* i *brzinu*, označava tri, dva ili samo jedno svojstvo, a to nam tumači zašto se ista riječ u rječnicima istoga jezika pojavljuje s nejednakim brojem značenja. U pravilu autori rječnika nastoje svesti značenja na što manji broj izmišljajući vrlo općenite definicije – perifrize.

Ono što smo definirali kao relativno postojanu jezgru neke riječi predstavlja različite stupnjeve postojanosti prema tipu analizirane riječi. Pokazuje se da su riječi koje su semantički stabilnije, pa prema tome i manje ovise o kontekstu, monosemičke riječi. Nažalost monosemija nije svojstvo koje bi se moglo ustanoviti na objektivnoj osnovi. Jasno je npr. da *četvrtak* označuje 4. dan u tjednu, međutim nije jasno možemo li *sektu* smatrati monosemičkom ili polisemičkom riječi (tj. može li se deprecija-

tivni ili ironični smisao tretirati kao posebno značenje). Mnogo su manje stabilna sinkategorematska² značenja mnogih pridjeva (kad njihov smisao ovisi o vrijednosti određene imenice: npr. *velik* u *veliki proždrljivac* i *mali* u *mali posjednik*, koji ne znače "velikih dimenzija" odn. "malih dimenzija"; pravi smisao tih dvaju pridjeva u navedenim izrazima može se protumačiti tek kad se definira čitava sintagma, tj. "koji mnogo jede", "koji ima skroman imetak". Sinkategorematska priroda takvih značenja dokazuje se nemogućnošću preoblike, koja je, naprotiv, moguća za kategorematske: tvrditi da iskaz *Petar je velik proždrljivac* nije isto što i zbir tvrdnji *Petar je velik* i *Petar je proždrljivac*. Naprotiv, *Petar je hrvatski učitelj* = *Petar je učitelj* + *Petar je Hrvat*, što nedvojbeno dokazuje kategorematsku prirodu pridjeva *hrvatski*. *Veliki* i *mali* su sinkategorematski i onda kad označavaju dimenzije: jedna *velika muha* je velika kao muha, tj. s obzirom na normalne prosječne dimenzije muhe, tako da bi se ptica istih dimenzija zasigurno označila kao majušna. U sličnom su odnosu *hladan* i *topao*: kad je vani 15°C, to je po zimi toplo, a po ljeti hladno. Riječ je, dakle, o subjektivnoj procjeni govornika i primatelja poruke.

Ovisnost o kontekstu maksimalna je svaki put kad se neko značenje ostvaruje samo uz određene riječi, ili kad dvije ili više riječi izražavaju neko globalno jedinstveno značenje, koje se ne može objasniti kao zbir značenja danih riječi. Npr. *morganatski* se uglavnom pojavljuje uz imenicu *brak* (u feudalnom pravu neravnopravan brak); *bijelo* u sintagmi *bijelo vino* označuje žućkastu boju vina; *dići prašinu* u značenju "uzburkati duhove", nije zbir značenja od *dići* i *prašina*³ itd.

Spomenimo i tzv. metaforična ili prenesena značenja koja su više vezana za kontekst nego prava značenja istih riječi. Npr. glagoli *progutati* i *probaviti* ne moraju uza se imati izravni objekt kad znače "progutati i

---

² Termini "kategorematski" i "sinkategorematski" potječu iz srednjovjekovne logike a prihvatili su ih neki lingvisti 19. stoljeća (npr. A. Marty *Über subjektlose Sätze* 1884) Za suvremenu uporabu tih izraza usp. J.J.Katz (1967: 187) i Vendler (1968: 95, 125). Za *velik-mali* usp. raspravu o francuskim sintagmama *bon marcheur* ali *grand voyageur* kod Benvenista (1969: 51-55)

³ Većina idiomatskih izraza tipa *dići prašinu*, *probiti led*, *dići glavu*, *spustiti loptu* (na zemlju), *trpati sve u istu vreću* itd. mogu se upotrebljavati i u doslovnom značenju, pa se onda objašnjavaju kombiniranjem značenja sastavnih leksema, ali ipak rečenica kao *Petar je digao glavu* može biti dvoznačna. No, dakako, ima frazema koji se ne mogu doslovno interpretirati, kao *dati petama vjetra*, *stvarati zlu krv*, *imati u malom prstu* itd.

probaviti (jelo ili piće)", dok u prenesenom značenju kad znače "podnijeti (koga, što)" prisutnost objekta čini se obvezatnom (*Nije ga mogao probaviti, nije to mogao progutati*).

2. Pošto smo razmotrili značenje riječi u odnosu na designat (referent), zatim na odgovarajući pojam, na govornikove namjere kao i na verbalni kontekst, valja postaviti težište, kao što to suvremena semantička istraživanja i čine, na izrazito jezičnu dimenziju značenja riječi podcrtavajući važnost odnosa među riječima unutar leksičkoga sustava nekog jezika, dakle na njegovu strukturaciju. Odnosi između supostojećih riječi u nekom iskazu definiraju se kao **sintagmatski**, a odnosi između riječi koje tvore leksik nekoga jezika nazivaju se **paradigmatskima**.

Leksik nije amorfná masa elemenata koji stoje sami za sebe. Između tih elemenata – leksema – postoje semantički odnosi koji pridonose određivanju i preciziranju vrijednosti pojedinih elemenata. Smisao neke riječi u konkretnoj rečenici ne ovisi samo o riječima postavljenima prije ili nakon nje, nego i o riječima koje se ne pojavljuju u tekstu, a ipak su povezane na različite načine s razmatranom riječju, npr. smisao riječi ovisi o njezinim **sinonimima** (jer identičnost označenoga nije nikada potpuna i sinonimi se jedan drugomu suprotstavljaju po ovoj ili onoj crti ili nijansi) ili o njezinim **antonimima** (budući da su antonimi riječi koje se recipročno pretpostavljaju).

Paradigmatski odnosi pripadaju sustavu jezika, dok sintagmatski odnosi (koje nazivamo i kontekstualnima) karakteriziraju i diskurs u njegovu činu, tj. ostvarenje sustava. Dva aspekta jednog jezika, sustav i aktualizacija, recipročno se pretpostavljaju.⁴

Neki paradigmatski odnosi, kao npr. sinonimija, o kojoj raspravljaju filolozi i logičari poznati su još od starine. Jezične jedinice o kojima se govori kao o ekvivalentnima, pa čak i o potpunoj istosti označenoga, srećemo na tri razine:

a) sinonimija između dvaju ili više leksema: npr. *misliti/ rasuđivati/ zamisljati/ smatrati* ili *bijeda/ siromaštvo/ neimaština/ nevolja/ patnja/ žalost/ jad* ili *mali/ malen/ sićušan/ neznan* itd. (što će niže biti detaljno raz-

---

⁴ "Svaki jezični znak (...) stoji u paradigmatskom odnosu sa svim znakovima koji se mogu pojaviti na njegovu mjestu unutar istog konteksta; sa svim znakovima zajedno s kojima taj znak ima mjesto u danom kontekstu (rečenica, tekst), stoji u sintagmatskom odnosu", Brekle 1975: 83.

- rađeno).
- b) sinonimija između riječi i perifraze (njezine definicije) ili između dva složena izraza ako oni nisu fraze: *jezikoslovlje / znanost o jeziku; kvadrat/ pravokutnik s jednakim stranicama i kutovima; Zagreb/ glavni grad Hrvatske; Kennedy/ predsjednik SAD umoren u Dallasu; gologlav/ bez šešira; umrijeti/ zauvijek sklopiti oči* itd.⁵
- c) sinonimija između dvaju iskaza ili između dviju rečenica: *molim te da ne govoriš/ budite ljubazni pa zašutite; čim dođem /odmah nakon mog dolaska.*

Proučavanje **leksičkog značenja** odnosi se na situaciju (a) i, unutar nekih granica, i na (b), dok se (c) odnosi samo na sintaksu. U odnosu na (b) mora se primijetiti da je ekvivalencija riječ = složeni izraz relevantna za leksičku semantiku ako je izraz definicija riječi (jer inače spada u sintaksu). Ako je riječ vlastito ime, izrazi koji su joj ekvivalenti tvore skup definicijskih opisa (kojima broj ne možemo odrediti). Kako vlastita imena nemaju označeno, nego samo referent, definicijski su opisi koreferenti vlastitog imena. Termin sinonimija radije zadržavamo za različite izraze istoga sadržaja ili različite označitelje uz isto označeno.

Odnos **koreferencije** na leksičkoj razini može se uspostaviti i između apelativa kao i između apelativa i definicijskih opisa. U tom slučaju istost referenta mora se smatrati prigodnom, slučajnom, dok se za vlastita imena između riječi i nekih opisa ("uvedenih u praksu") uspostavlja trajan odnos. Npr. može doći do prigodne, slučajne veza između imenica *poklon* i *sat* tako da osoba koja je primila na poklon sat može to označiti služeći se jednom i drugom riječi (*poklon* koji si mi učinio / *sat* koji si mi darovao). Isto tako *ova sprava za mučenje* može se upotrijebiti kao definicijski i prigodni, šaljivi opis televizora koji ćemo upotrijebiti u različitim iskazima. Unatoč recipročnoj zamjenljivosti *televizor / ova sprava za mučenje*, nije iz toga dopušteno zaključivanje o sinonimijskom odnosu. I zaista, ne radi se o identičnom smislu, nego o zajedništvu referenta. S druge strane, *učitelj Aleksandra Velikoga* je konsakri-

---

⁵ Uporaba perifraze umjesto jedne riječi tumači se bilo željom izbjegavanja stilske monotonije, bilo da se izbjegnu neki termini koje se smatra opscenima, ružnima i bilo kako zazornima. Retorika razlikuje između perifraza koje predstavljaju jednu *necessitas* i one koje su *ornatus* i upotrebljavaju se posebno u pjesničkom jeziku (v. Lausberg 1969: 111).

rani, uvedeni opis za *Aristotelā*, iako nije ispravno pretpostavljati identičnost označenoga.

Slučaj izraza *glavni grad Italije* nešto je delikatniji jer može izgledati kao prava definicija *Rima*, budući da se označuje ono za što se drži da je relevantno svojstvo toga grada. Valja, međutim, napomenuti da je podudaranje uvijek referencijalne prirode; kad je glavni grad prelazio iz Torina u Firenzu i u Rim, glavni grad Italije, kako god mu se mijenjao referent, zadržao je nepromijenjenim svoje označeno. Naprotiv, što god da se dogodi sa svim kvadratima na svijetu, imenica kvadrat ostat će uvijek u sinonimijskom odnosu s izrazom "pravokutnik s jednakim stranicama i kutovima", tj. identičnost označenoga neće nikada moći biti narušena zbog izvanjezičnih okolnosti.⁶

3. U tradicionalnoj se lingvistici učilo da su dvije riječi sinonimi ako imaju isto značenje. Logičari su na to imali jedan osnovni prigovor (što je izazvalo duge i žive rasprave i u lingvističkim krugovima): takva se definicija ne može prihvatiti sve dok se ne objasni smisao izraza "imaju isto značenje". Što znači imati isto značenje ili pod kojim uvjetima dva izraza nekog prirodnog jezika imaju isto značenje? Na to su pitanje dani brojni i različiti odgovori, ali svi su oni podložni raspravi ili nedovoljno zadovoljavaju.

3.1. Za dvije riječi kažemo da su sinonimi ako označavaju "istu stvar" ili, ako se poslužimo logičkim metajezikom, ako i samo ako se primjenjuju na iste stvari, tj. ako imaju **ist**u ekstenziju. Ekstenzijska identičnost – netko je primijetio – nužan je ali ne i dovoljan uvjet za identičnost značenja, budući da dvije riječi s istom ekstenzijom nemaju uvijek isto značenje, npr., *jednorog* i *centaur*, imena dviju nepostojećih životinja imaju istu ekstenziju: nultu ili ništičnu. Ipak radi se o životinjama koje je mašta Starih oblikovala u različitim oblicima, pa prema tome nemaju isto značenje. Možemo se pozvati i na već klasičan primjer⁷ grčkih riječi *brotós* i *ánthropos*, kojih je designacija ista – "čovjek", no one nemaju isti smisao,

---

⁶ Stati 1978: 81.

⁷ Usp. Coseriu (1971: 287–288), gdje on definira **leksematiku** kao disciplinu koja se isključivo bavi leksičkim značenjima jednog jedinog funkcionalnog jezika (jezičnog sustava), dakle strukturacijom značenjskih odnosa, a ona se razlikuje od drugih leksikoloških disciplina, onomasiologije i semasiologije.

budući da je *brotós* značio "smrtan", pa je označavao ljude u opreci prema bogovima, dok je *ánthropos* označavao te iste ljude u opreci prema životinjama; dakle, iako se odnose na isti "predmet" - "ljudsko biće", tj. imaju istu designaciju, strukturno jezično značenje nije isto, što bi se moglo izreći razlikom "ne-Bog" i "ne-životinja". Ili, dalje, priloži *nedvojbeno* i *sigurno*, koje obično držimo sinonimima, možda to i nisu ako se povede računa o činjenici da prvi predstavlja opis kao nešto "što se ne može dovesti u sumnju", gdje se vodimo idejom dvojbe, a to je potpuno izostalo iz drugog priloga. Da bismo utvrdili označavaju li dvije imenice isti objekt, potrebno je studiranje jezičnih odnosa, dok je odnos sinonimije općenito shvaćen kao da je ovisan samo o izvanjezičnoj stvarnosti.

3.2. Dvije se riječi definiraju kao sinonimi ako stoje umjesto jedne jedine mentalne slike. Nažalost, nije odveć jasno što možemo, a što ne možemo pojmiti, jer ima toliko riječi koje nemaju odgovarajućih slika, npr. *odvažan* ili *lažnost*. Riječ je, dakako, o riječima koje označavaju apstrakcije, koje se ipak može pojmiti na temelju njihovih invarijantnih obilježja koja čine stožer njihova značenja.

3.3. Dvije se riječi određuju kao sinonimi ako i samo ako se mogu recipročno zamijeniti u bilo kojem iskazu, a da im se ne promijeni **vrijednost istinitosti**. Ova je interpretacija ranjiva s dva stajališta: 1) primjena kriterija vrijednosti istinitosti je itekako podložna raspravi, budući da svi iskazi nisu podložni sudu, kao npr. "istina je da..." ili "netočno je da...". Npr. ne čini nam se dopuštenim podrediti pitanje sinonimije između *pljunuti* i *iskašljati* logičkom dokazu koji se sastoji u tome da ustanovimo da li istinitost (ili lažnost) rečenice: *Pljuni samo!* određuje ili ne određuje istinitost ili lažnost rečenice: *Iskašlji se samo!* I zaista, neka zapovijed nije ni istinita ni neistinita. 2) Ne postoje načini da se ustanovi je li zamjena riječi X njezinim tobožnjim sinonimom Y zaista moguća u svakom iskazu.

3.4. Dvije se riječi određuju kao sinonimi ako mogu stajati jedna umjesto druge u svim kontekstima a da se pri tom ne mijenja značenje. Ovo je najčešći odgovor koji lingvisti daju na pitanje formulirano na početku. I baš su lingvisti bili ti koji su odlučno zanijekali tako određenu sinonimiju, jer, savršena zamjenljivost u svim kontekstima postoji samo u teoriji. Argumenti kojima se podržava tvrdnja o nezamjenljivosti sinonima su sljedeći: prvo, kako možemo odlučiti da li je nakon sinonimijske zamjene smisao iskaza promijenjen ili je ostao nepromijenjen? Intuicija se ne iska-

zuje uvijek kao siguran vodič ili barem ono što nam nedostaje je objektivni kriterij vrednovanja, i drugo, postoji uvijek nekakva referencijalna nijansa ili neka emotivna, stilistička, društvena ili dijalektalna vrijednost koja će, mada neznatno, razlikovati riječi tobože istog značenja.⁸

4. Razlike između navodnih sinonima različite su prirode.

(a) **Referencijalne razlike:** npr. obje francuske imenice *fleuve* i *rivière* označuju vodotoke, ali se razlikuju po tome što se prvi ulijeva u more, a drugi u drugu rijeku. No budući da je to razlikovanje govornicima nametnula geografija i normativna leksikologija, mnogi govornici francuskoga jezika to ne znaju i ne razlikuju ih. Nejasnost riječi koja se shvaća kao nepreciznost ekstenzije i intenzije, objašnjava nam zašto se u familiarnoj uporabi mnoge riječi ponašaju kao sinonimi, iako su njihova *denotata* djelomice različita. *Novine* bi trebale biti dnevnik koji donosi *novine* svakoga dana, ali u uporabi tako nazivamo i ostale tiskovine koje se ne pojavljuju svakoga dana, tj. periodiku (isto je značenje i još šira uporaba u talijanskom za *giornale*).

Nepoznavanje tehničko-znanstvene terminologije dovodi do toga da govornici brkaju riječi s različitim referentom, tretirajući ih kao da su pravi sinonimi. Tako se u pravnoj terminologiji *kazna* rabi za novčanu kaznu koja je teža od *globe*, utoliko što se njome kažnjavaju krivnje, dok je *globa* zadržana za prekršaj. No, to ne sprečava da se čuje kako se *kazna* naplaćuje i za nepropisno parkiranje automobila. Ili, neznanje u referencijalnom razlikovanju između *vene* i *arterije* dovodi do toga da se u značenju krvne žile općenito upotrebljava *vena* (usp. rečenicu: *U venama mu teče plava krv*, a misli se u *žilama*, u značenju "plemenita je podrijetla").⁹

---

⁸ Za logiku usp. N. Goodman in Linsky 1950: 99–102. Za lingvistiku Ullmann 1977: 127–134, Coseriu 1971: 288, Berruto 1975: 6–61).

⁹ Tijekom čitavog 18. stoljeća jezikoslovci su se bavili pojmom leksičke sinonimije. Tako je u Francuskoj rođena *sinonimika*, leksikološko istraživanje kojemu je cilj bilo otkriti referencijalne razlike između riječi koje se općenito drži sinonimima. To je imalo za rezultat u velikom broju slučajeva rađanje umjetne norme koja je bila u opreci s jezičnom stvarnošću. Usp. G. Girard *La justesse de la langue française, ou les différentes significations des mots qui passent pour synonymes*, Paris 1718. I danas je poznato malo djelo *Synonymes français* iz 1762., istog opata Girarda. Usp. Ullmann 1977: 230–231; Gauger 1972: 123.

(b) **Razlike stilističke prirode:** isti se pojam može označiti neutralnim, no istodobno i uzvišenim, žargonskim, administrativnim, vulgarnim izrazom ili frazeološkim sklopom. Usp. stilističke razlike između *preminuti* (birano), *umrijeti* (neutralno), *nestati*, *otići s ovoga svijeta*, *otići na onaj svijet*, *zauvijek napustiti*, *ugasnuti se*, *sklopiti oči*, *ispustiti dušu* (uzvišeni stil zbog eufemističkih razloga) i *krepati*, *crknuti*, *kapnuti*, *krknuti*, *odapeti*, *riknuti*, *skiknuti*, *stepsti papcima*, *otegnuti papke* (žargonsko izražavanje); između, *auto(mobil)* i *tutač*; ili razlike u jezičnoj razini između *okrasti*, *olakšati*, *opljačkati*, *oplinirati*. Stilističke je nijanse često teško razlikovati od jednostavnih uporabnih razlika, npr. *glavobolja* – *migrena* – *hemikranija*. One su po semantičkom sadržaju sinonimi ali se ne mogu upotrijebiti u istom kontekstu: prvi i drugi su neobilježeni i pripadaju običnoj uporabi, a treći je učeni naziv (što je donekle i drugi, ali on je u širim slojevima posve uobičajen).¹⁰

Ovdje bi se još mogle pribrojiti i riječi koje osjećamo zastarjelicama ili novotvorenicama, te riječi koje imaju deprecijativni ili aprecijativni ka-

---

"Sinonima je brojem mnogo manje nego što se misli...poznovati razliku među njima često je plod oštroumnosti i pronicavosti". Usp. Cesarotti 1957: 369–370.

Napomenimo i tzv. stilističku doktrinu o *verbum proprium*: za svaku ideju postoji samo jedan verbalni izraz koji je može izraziti s apsolutnom preciznošću. Odatle proizlazi da su sinonimi jedinog pravog izraza neprecizni i da se njihova uporaba mora izbjegavati. U svojim *Caractères* (1,17) La Bruyère je pisao: "Entre toutes le différentes expressions qui peuvent rendre une seule de nos pensées, il n'y a qu'une qui soit la bonne".

Na žalost, oni koji se izrađujući rječnike na poseban način bave sinonimijom (kvazi) sinonimijskih riječi na svakom koraku upadaju u kušnju da uspostave vrlo tanahne razlike između riječi bliska značenja, iako razlika ne postoji, ili u drugoj krajnosti uspostavljaju odnos istosti tamo gdje je to bez šireg konteksta nemoguće utvrditi. Takvo (ne)razlikovanje sinonima kad se mnogi pojmovi definiraju i s pomoću njihovih (kvazi) sinonima (usp. npr. niz *ponizan*, *pokoran*, *skrušen*, *poslušan*, ili *gadan*, *gn(j)usan*, *nirzak*, *oduran*, *odvratan*, *ogavan* gdje se jedan definira drugim, Anić RHJ ss.vv.), dovodi do toga da nećemo moći znati jesu li oni doista međusobno zamjenljivi u određenim kontekstima.

¹⁰ Tako, usprkos velikoj semantičkoj bliskosti između *testa* i *capo*, te *nudo* i *scoperto* u talijanskom, izrazi *a testa nuda* (gologlav) i *a capo scoperto* (otkrivene glave) ipak se ne pojavljuju u istim kontekstima. Zabilježeno je npr. da se u pitanju *Zašto hodaš po kiši...* postavlja sklop *a testa nuda*, dok bi u kontekstu *Ljudi su stajali ... kad je prolazila pogrebna povorka*, došao izraz *a capo scoperto*.

rakter. Većina tih konotacija¹¹ zajednička je govornicima nekoga jezika, no događa se da nešto što je jednima 'normalna' uporaba drugima može izgledati kao 'književna' ili 'svečana (uzvišena)', zatim zbog dobrih ili loših iskustava netko može nekoj riječi pripisati depreciativni ili aprecijativni karakter, što netko drugi neće. U tim slučajevima možemo govoriti o *individualnim konotacijama*. Metafora se, naprotiv, ne temelji na konotaciji. Npr. *željezni* ima moguća značenja: "čvrst, nesavjetljiv" i "koji je namijenjen proizvodnji ofenzivnog oružja koje će nametnuti autoritet jačega". To su elementi denotacije koji se primjenjuju u određenim kontekstima, tako da će pridjev *željezni* u lokuciji *željezna lady* (kao nadimak za Lady Thatcher), *željezna ruka* doći u paradigmu s *čvrst, nepokolebljiv, tvrd, jak, postojan, snažan, čeličan, granitan, nesalomljiv, tvrdokoran*, a u lokuciji *željezna zavjesa* (prema engl. *iron curtain*) u paradigmu s *neprolazan, nepropustan, zatvoren*. Ono što jest konotacija to nije značenje lokucije ni njezin odnos s drugim uporabama pridjeva *željezni*, već njezin književni karakter koji je više obilježen u drugome slučaju, a to je sjećanje na povijesno (1945. g.) značenje frazema kada se mislilo na liniju koja je u Europi dijelila komunističke od nekomunističkih zemalja.

(c) **Dijalektalne razlike** je najjednostavnije razlikovati (prvi leksem u nizu pripada standardnoj uporabi, a drugi su dijalektalno, geografski obilježeni): npr. *novac/ pare/penezi/soldi; pekar/ pek/ fištar; postolar/ creoljar/ kaliger; pokušati/ probati/ provati; uzeti/ čapati*, kao i razlika između *tisuća* i *hiljada* itd.

5. Ovom bismo analizom željeli pokazati važnost što je ima korpus, odnosno kontekst i kroz njega mogućnost segmentiranja kontinuuma značenja s ciljem da se to ponajprije upotrijebi u leksikografskoj obradi kako bi konačni korisnik jednojezičnog rječnika na najpristupačniji način dobio mrežu informacija o postojećim semantičkim nijansama i točnim leksičkim izborima. Postojanje velikog korpusa pridonosi kvalitativnom i kvantitativnom poboljšanju u jezičnim datostima što stvara bazu za se-

---

¹¹ Različiti autori različito gledaju na odnos denotacije i konotacije. Ovdje uzimamo da denotaciju nekoga znaka tvore stalni elementi koji se mogu analizirati i logički klasificirati te izraziti semovima, a konotacija nastaje na križanju sintagmatske i paradigmatske osi kad označeno (signifié) dobiva i druge semove koji se ne mogu na taj način analizirati i klasificirati.

mantičku analizu "sitnog zrna", koju raniji rječnici nisu mogli postići. Osim toga, kao što leksikografi već odavno znaju, ideja da neka riječ ima 5, 10 ili 20 značenja jednostavno je općeprihvaćena činjenica bez ikakva objektivna temelja. U stvarnosti značenje riječi je daleko više neuhvatljiva realnost, što je dobro izrazio Nida (1958: 261), kad je ustvrdio da nijedna riječ nema posve isto značenje u dva različita iskaza, te da u jeziku ne postoje potpuni sinonimi, a poslije njega i Cruse (1986: 53): "A lexical unit may justifiably be said to have a different meaning in every distinct context in which it occurs".

Paradigmatiski se niz sinonima (što je ustvari leksikološki opis) može proučavati samo na temelju velikoga broja sintagmatskih ostvaraja svakoga leksema iz potencijalnoga sinonimijskog niza. Za tu smo se svrhu služili jednomilijunskim M-korpusom¹² i Hrvatskim nacionalnim korpusom koji je u pokusnoj verziji dostupan na Internetu i trenutačno broji gotovo 8 milijuna pojavnica¹³ tekućega teksta od godine 1990. do danas. Dakle svi se leksikološki zaključci, koji su primjenjivi u leksikografskoj obradi, temelje na potvrđenim tekstovima.

6. U donjoj tablici, uz semantičku razradu pridjeva *mali*¹⁴ (1), daju se potvrđeni primjeri iz dostupnih korpusa (2), zatim potvrđene sinonimij-ske uporabe istog okruženja (3), te popis svih sinonima vezanih uz određeni semantizam (4) leksema *mali*.

MALI	(1)	(2)	(3)	(4)
Znač.	Definicija značenja	Primjeri	Sinonimske uporabe	Popis sinonima po značenjima
I.	Fizikalno izmjerljiva veličina			
1.	(živo) koji je po veličini, visini ili stasu ispod prosjeka	mali starac mali čovjek mala žena	malen, majušan, nizak, onizak, sitan, sićušan starac/ čovjek malena, majušna,	malen majušan nizak onizak

¹² Projekt su sedamdesetih godina pokrenuli M. Moguš i Ž. Bujas, a autori su M. Moguš, M. Bratanić i M. Tadić.

¹³ Planira se da će biti 30 milijunski.

¹⁴ U semantičkoj obradi nije obuhvaćeno značenje u kojem se *mali* pojavljuje kao poimeničeni pridjev (=mališan, dečko; *mali* na brodu; *mali* od kužine), jer se nijedan od razmatranih sinonima ne pojavljuje u takvoj samostalnoj upotrebi.

MALi	(1)	(2)	(3)	(4)
Znač.	Definicija značenja	Primjeri	Sinonimske uporabe	Popis sinonima po značenjima
		mala djevojka mala osoba mali bor	niska, sitna, sićušna žena/ djevojka/osoba malen bor	sitan sićušan nevelik omanji
2.	koji nije završio svoj rast, koji još nije odrastao	malo dijete mali dječak mala djeca još si malo dijete mali tamburaši mali Ante mala mačkica <i>fraz.</i> priče za malu djecu	maleno, majušno dijete malen dječak	malen majušan mlad neodrastao
3a.	(neživo) koji je po veličini, površini, obujmu ispod prosjeaka	mala kuća mali stan mali prostor mali vrt mali trg u srcu Paga mali zvonik mali gradić malo mjesto mala vrata mala mrlja mali tumor male oči mala nogica mala ručica mala stopala <i>fraz.</i> svijet je mali od malih nogu	malena, nevelika kućica malen, nevelik prostor maleno, majušno mjesto malen tumor sitne oči malena nogica malena ručica svijet je malen = od malena	malen nevelik majušan sitan sićušan
3b.	koji veličinom ne odgovara namjeni	ovaj kaput mi je mali <i>(skovan primjer)</i>		preмали uzak tijesan kratak
4.	(izražava procjenu) koji je slabo izražen, koji nije obilan	mala brzina mala dobit mala količina	malena, sitna,	malen sitan neznatan

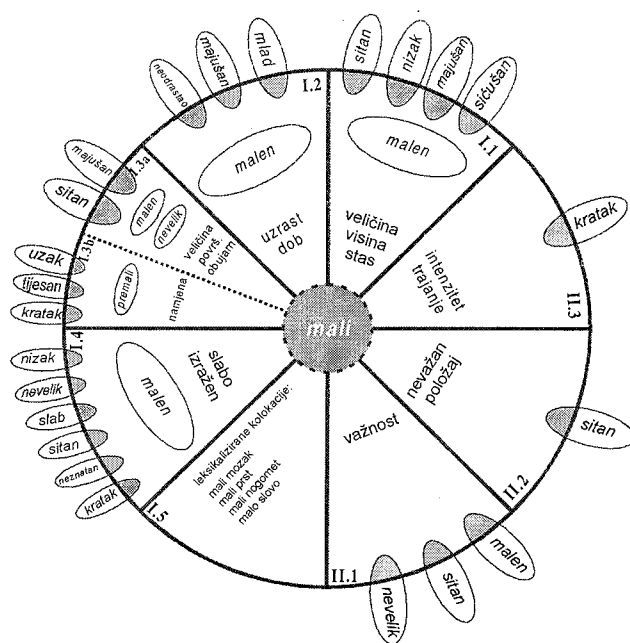
MALI	(1)	(2)	(3)	(4)
Znač.	Definicija značenja	Primjeri	Sinonimske uporabe	Popis sinonima po značenjima
		mala mirovina mala plaća mala svota mala temperatura mali broj mali dio mali gutljaj mali izdatak mali obujam mali troškovi malim koracima mala razvedenost malo nasljedstvo mala jačina	neznatna, zanemariva količina malena, niska mirovina/plaća niska svota sitna temperaturica malen, nevelik broj malen dio sitni izdaci sitni, neznatni, zanemarivi troškovi sitnim koracima slaba razvedenost (reflektor) slabe jačine	nizak zanemariv slab nevelik
5.	uz imenice tvori kolokacije i leksikalizirane sintagme koje označuju predmete, pojave i pojmove koji su po vrsti, veličini, važnosti i sl. manji od drugih	mala i srednja poduzeća Mala Gospa Mali medvjed mala matura mala misa mala škola Mali Božić mali dioničar mali ekran mali oglasi mali grijeh mali mozak mali nogomet mali prst malo slovo red Male braće mali narodi mali čovjek/ljudi malo remek-djelo malo ledeno doba		∅

Krešimir Blaževac i Nada Vajs: **Sinonimija i jednojezični rječnik**
 Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, knj. 25 (1999), str. 47–76

MALI				
Znač.	(1) Definicija značenja	(2) Primjeri	(3) Sinonimske uporabe	(4) Popis sinonima po značenjima
		mali zeleni (ljudi) <i>fraz.:</i> ući kroz/na mala vrata mali milijun živjeti kao mali Bog nije to mala stvar mala noćna mora u malom (mjerilu)		
II.	kvalitativno nemjerljiva količina			
1.	koji nema veću važnost	mala uloga mala briga mala usluga mala gol razlika mala korist mala privilegija mala razlika mala zabuna mali detalj mali doprinos mali doseg mali incident mali izbor mali kvar mali napor mali nedostaci mali nesporazum mali pomak mali utjecaj malo iznenađenje malo zadovoljstvo mali lopovluk mali izgledi mali posao mala svečanost	sitna briga sitna usluga malena korist sitna privilegija malena, sićušna, neznatna razlika sitan detalj malen doseg nevelik izbor sitan kvar neznatan, beznačajan pomak malen utjecaj sitno iznenađenje sitno zadovoljstvo sitni lopovluk maleni izgledi sitan poslić	malen sitan nevelik neznatan beznačajan nedostatan
2.	(osobe) koji nema važan, istaknut položaj	mali dužnosnik mali gangster	sitni gangster	sitan

MALI	(1)	(2)	(3)	(4)
Znač.	Definicija značenja	Primjeri	Sinonimske uporabe	Popis sinonima po značenjima
		mali lopov mali kradljivac	sitni lopov sitni kradljivac	
3.	koji kratko traje	mali predah mala stanka mala pauza malo zaustavljanje malo putovanje mala šetnja	kratki predah kratka stanka kratka pauza kratko zaustavljanje kratko putovanje kratka šetnja	kratak

Takav nam iscrpan prikaz kontekstualnih i sinonimnih uporaba leksema *mali* daje detaljan uvid u funkcioniranje na sintagmatskoj i na paradigmatškoj osi, dok nam shematski semantički prikaz leksema *mali* daje paradigmatški uvid u sve sinonimijske odnose semantičke jezgre leksema i moguće sinonimske zamjene, što predstavlja mali odsječak jezične strukturacije.

Shematski semantički prikaz pridjeva *mali* i njegovih sinonimijskih odnosa

6.1. Ovaj pregled pokazuje veliku isprepletenost razmatranoga niza sinonima, ali i brojna ograničenja u njihovoj upotrebi. Valja napomenuti da bi opis jezične strukturiranosti u samo jednome segmentu – sinonimij-skome odnosu – bio kompletniji da se u razmatranje uzeo i antonimijski odnos.

Pogledajmo najprije u kakvu je odnosu par *mali/malen*, jedine istoznačnice u ovom nizu. One su međusobno uvijek zamjenljive u značenjima I.1, I.2, I.3a, I.4, i djelomično u II.1. Primjeri iz korpusa pokazuju da *malen* nikada ne može zamijeniti *mali* u njegovim značenjima I.3b, I.5, II.2 i II.3. Ta se razlika u rječniku može istaknuti u prvom redu u samoj semantičkoj razradi: pridjev *malen* jednostavno neće imati ova posljednja četiri značenja, a u obradi bi ga se moglo na odgovarajući način povezati s pridjevom *mali*.

Iz korpusa proizlazi da su svi drugi popisani pridjevi semantički djelomični sinonimi, tj. oni imaju i druga značenja u kojima ih *mali* ne može zamjenjivati, osim pridjeva *majušan*,¹⁵ hipokoristik od *mali*.

Sitan je u sinonimskom odnosu s *mali* u našim značenjima I.1 (*sitan starac*), I.3a (*sitne oči*), I.4 (*sitna količina*, *sitni izdaci*, *sitni koraci*), II.1 (*sitna usluga*, *sitan detalj*, *sitan kvar*, *sitno zadovoljstvo*) i II.2 (*sitni lopov*). *Sićušan* je hipokoristik od *sitan*, ali samo u značenju *vrlo malen*, kao što se vidi iz korpusa¹⁶ (osim u kolokaciji *sićušan glas*), a ne može zamijeniti *sitan* u

¹⁵ Usp. konkordancije iz korpusa:

pisane s dječjega motrišta, junaci su ljepotice koju sam poznavao s filma. su jedinstvene, obično jarko obojene, liklinike te iza centra prema džungli o tih predbožićnih dana krstili smo i ena pale iz rupića krinke. A istom te i gladio kosu i cjelivao malo čelo. A <p>Bila je to niska, krupna starica, i ljubeća majka snivat će milo o svom

majušna bića koja poput djece odrastaju do pu Majušna i punašna, zablislata bi tek kad bi s Majušne pokretne kuće koje Barbadošani zovu majušno crnačko selo. <p>Pastoralno i socijal majušnu Karmen, rođenu baš dok su plameni jez majušne nožice u žutim, srebrom vezenim papuč majušni njegov sinčić, koji tih poljubaca od majušnoga punoga lica, oka oštra i pronicava. majušnom čedu, koje stiska, drijepljući, glav

¹⁶ Izbor konkordancija za "sićušan":

- Govornikov glas bijaše siputljiv i Pak tko se ne bi nasmijao kad se tako ponošenim gradskim cipelama, a jedan anje, a zidana kuća u građanina, ma i ne. Nego pričao mi djed, dok sam bila

sićušan, nu prodirao je u srca kano kad sušič sićušan uzvrpolji?!</p> <p>Na tankom nagužvan sićušan čovječac bijaše odjeven (što je bilo sićušna, bijaše očit znamen bogatstva. Kako i sićušna kao vi, mili, da je jednom urodila g

mnogim drugim kolokacijama (*sitan pijesak, sitni sati, sitan novac, sitna dioljač, sitna riba, sitna stoka, sitno izdavaštvo, sitno plemstvo, sitno tkanje, itd.*). Dakle, *sićušan* je sinonim od *mali* u značenjima I.1 (*sićušna djevojka*) i I.3a (*sićušna koržica, sićušne niti*).

Neznatan može zamijeniti *mali* u značenjima I.4 (*neznatna količina, neznatni troškovi, neznatna šteta*) i II.1 (*neznatna razlika, neznatan pomak*). *Nevelik* kao *litota* u značenju *mali* može se upotrijebiti u značenjima I.1 (*nevelik čovjek*), I.3a (*nevelika kućica, nevelik prostor, nevelika radna soba*), I.4 (*nevelika cijena, nevelik broj*) i II.1 (*nevelik izbor*).

Nizak je sinonim od *mali* u značenjima I.1 (*niska žena*) i I.4 (*niska svota, niski troškovi, niska mirovina*).

Iz ovoga se prikaza vidi da su sinonimijski odnosi vrlo isprepleteni, kako na razini samih značenja tako i na razini ograničenja uporabe u pojedinim značenjima razmatranih sinonima. Što rječnik od svega toga može objasniti i predočiti korisniku, naročito strancu koji nema spontanost izvornoga govornika, a što ostaje u području subjektivnog, intuitivnog iskazivanja i poimanja veličine, količine, izraženosti, značaja, itd., koje nije moguće točno odrediti?¹⁷

(a) Kad postoje jasno razgraničene semantičke razlike (denotacije), kao na primjer u značenju I.1 – *mali, nizak, sitan* – definicijom se može pokazati da se *nizak* odnosi na visinu (suprotno od *visok*), *sitan* na građu (suprotno od *krupan*), što znači da netko može biti nizak i krupan (*usp. korpus: ... nizak je, ali nabijen snagom*), dok se *mali* koristi u oba slučaja.

(b) Mnogo je češći slučaj konotativnih odnosa, u kojima definicijom nije moguće utvrditi razlike u značenjima. (*Usp. I.3a: malo mjesto – majušno mjesto – maleno mjesto; male oči – sitne oči, I.4: mala količina – malena količina – sitna količina – neznatna količina; mali troškovi – sitni troškovi –*

---

azda majsko sunce; slike i sve ostale sićušne stvari stajale su na svojim mjestima; se njegovim očima prikazivahu tek kao sićušne, sjajne zvijezde na tamnom i beskrajn o najsitniji novac. Jest! dijeljenje sićušne milostinje na vratima i po putovima s ojkama, a Stjepana zanimao glas, onaj sićušni glasić kao u češljugarke. Vidio je i d crnih, prastarih balvana. Suhonjavi sićušni starčić, odjeven trošnom katanskom s kesi se juratuš, nizak, učen čovječac sićušnih obrazića komu se samo isticao tup i

¹⁷ Razmatrani niz sinonima pripada onoj skupini pridjeva od kojih se svaki nalazi negdje na zamišljenoj skali intenziteta koja počinje s mikroskopski malim a završava nečim ogromnim, a stupnjevanje i procjena tog intenziteta potpuno su subjektivne prirode.

neznatni troškovi, II.1: *mala briga – sitna briga; mala usluga – sitna usluga; mali detalj – sitan detalj; mali pomak – neznatan pomak – beznačajan pomak; mali lopovluk – sitni lopovluk*, II.2: *mali kradljivac – sitni kradljivac*, II.3: *mala šetnja – kratka šetnja, mali predah – kratak predah*). U tim primjerima nema uočljivih semantičkih razlika, ali zato postoje ograničenja u upotrebi, jer gore popisani sinonimi nisu međusobno zamjenljivi u svim slučajevima (u korpusu nema potvrde za: *nevelika briga, *beznačajna briga, *sitna zabuna, *sitan izbor, *neznatan izbor, *nevelik pomak, **neznatno zadovoljstvo*). Rječnik može predočiti uporabu ovih pridjeva samo iscrpnim popisom kolokacija (konteksta) nađenih u korpusu, koje mogu biti popisane ili pod pridjevom ili pod imenicom.¹⁸ Još jedan primjer konotacije su kolokatori koji mogu stajati uz imenicu *plaća*: *sitna, neznatna, beznačajna, mala, malena, niska, slaba, osrednja, dobra, pristojna, prilična, poprilična, sjajna, velika, visoka, ogromna*, od kojih svaki iskazuje subjektivnu procjenu u danom trenutku, koju je nemoguće brojčano odrediti, a još se manje može utvrditi razlika između, na primjer, *male, slabe i niske plaće*. Naime, netko može imati plaću koju ocjenjuje slabom ili niskom, a koja se nekom drugom može učiniti vrlo visokom ako zarađuje znatno manje. U ovom slučaju ni korpus ne može biti od veće pomoći; iako se ne bi mogao primijeniti u leksikografske svrhe, odgovor bi se mogao dobiti samo anketiranjem ispitanika i statističkom obradom njihovih procjena.

(c) Parovi istoznačnih sinonima poput *mali/malen, lagan/lak, mek/mekan* rijetki su u jeziku. Oni se razlikuju samo po ograničenju upotrebe (za *mali/malen* vidi gore, *lak/lagan* se podudaraju u najvećem broju slučajeva, osim što se *lak* koristi u nekim leksikaliziranim kolokacijama (*laka atletika, laka konjica, laka žena*) u kojima je nezamjenljiv s *lagan*). Kao i u točki (b), leksikograf bi iscrpnim popisom primjera morao upozoriti na njihove uporabne razlike.

6.2. Sljedeći primjeri preuzeti iz nekoliko stranih i jednog našeg rječnika pokazuju različite pristupe ovoj problematici:

6.2.1. U velikom rječniku slovenskoga jezika (SSKJ) pridjevi *majhen* i *mali* (str. 515-517) obrađeni su vrlo iscrpno, s velikim brojem primjera i kolo-

---

¹⁸ Kad se obrađuje neki pridjev koji može stajati uz vrlo velik broj imenica, kao što je slučaj pridjeva *mali* ili *crn, dobar* i sl., veći broj njegovih kolokacija bio bi uvršten u imeničku natuknicu, dok bi u obradi pridjeva bile navedene samo one najčešće.

kacija koji mnogo govore o njihovoj upotrebi. Navodimo samo izbor iz primjera, bez definicija značenja:

majhen

majhen človek; majhen čoln, grozd, kamen, kos kruha, otoček, vrt; majhna dolina, knjiga, miza, parcela, posoda, roka, soba, žival; majhno jabolko, okno, poslopje; imam majhno stanovanje; mikroskopsko majhen; majhen kot makovo zrno; majhna vas; majhen domek; majhen del rudnega bogatstva; kupiti za majhen denar; majhen dvig prometa; majhen odstotek ljudi; majhna doza zdravil; zelo majhna količina česa; najti kaj v majhnih količinah, množinah; majhna mera česa; stroj majhne moči; majhna plača, pokojnina; majhna povečava, proizvodnja, razdalja, zamuda; prostor majhnih razsežnosti; novec majhne vrednosti; majhna vsota denarja; majhna zmogljivost tovarne; majhen kolektiv, zbrala se je majhna družba; majhna skupina, majhno število ljudi; število a je manjše od b; dela mahne korake, majhna razdalja; majhna časovna oddaljenost; njegov talent ni majhen; majhna delavnost organizacij; majhne želje; tu so majhne možnosti za delo; to mu je prineslo majhno olajšanje; imata še majhne otroke; ko sem bil majhen, sem rad pasel živino; majhno drevje; majhen klanec, ovinek; teren s majhnim padcem; delati majhne vbode; imeti majhno izbiro; majhen napor; majhen dež, veter; majhna bolečina; majhen up; majhna vera; tvoja ljubezen je majhna; majhen motor, studenec; majhen obrat, rudnik; majhni opravki; majhna napaka, tatvina; to ni majhno delo; sredi mesta sem se zdel tako majhen; doma sem čisto majhen; čudno majhne so bile vse njegove misli; navadil se je skromnega, majhnega življenja; majhne razmere; majhni umetniki včasih popravljajo velike; urejati kaj s majhnimi koraki; otrok gleda z majhnimi očmi; ni majhna stvar celo noč čuti...

mali

mali in veliki kazalec; razložiti male krožnike; odsekati si mali prst; zvoniti z malim zvonom; male in velike črke; otroci jedo pri mali mizi, odrasli pa pri veliki; velika in mala začetnica; mala žlička; v svojem malem stanovanju; mala vrata; mali golaž, malo pivo; spori v malih kolektivih; mali narodi; topovi z malimi dometi; poznal je njegove male in velike sposobnosti; te male spremembe nas ne bodo rešile; z malimi otroki se je rajši igrala kot z velikimi; kaj dela tvoj mali sin; mala kmetija, trgovina; male tovarne se združujejo z velikimi; mali kmet; mala buržoazija; mali uradniki; mala kmečka, zemljiška posest; male in velike napake; Mala Azija, Mala vas; Pipin Mali; mala potreba; mala in velika potreba; mali božič; mali človek; mali ekran; mali golf; mali hlapec; mali oglas; mali oglasi; imeti kaj v malem prstu; mali srpan; mali stric; mali traven; mali voz; mala Evropa; mala južina; mala matura; mala plošča; mala šola; biti v malih ne-

besih; živi ko mali bog; mali možgani; mali kroni obtok; mala krivina; mali planet; Mali medved; mali zimzelen; mala kopriva; mala štorovka; mali kruhek; mala kalorija; mali oder; mali lov; mala divjad; mali greh; mali šmaren; mali kmet; mali lastnik; mala rokada; mali nogomet; male živali; mala antanta; mali skovik; mala rovka...

6.2.2. U obradi sinonima *little* i *small*¹⁹ u novom Oxfordskom rječniku engleskoga jezika (NODE) vidi se anglosaksonska leksikografska tradicija: u osnovnoj natuknici malo je primjera koji bi potpunije ilustrirali njezinu upotrebu, a sve su leksikalizirane kolokacije popisane i obrađene kao zasebne natuknice:

little *adjective* small in size, amount, or degree (often used to convey an appealing diminutiveness or express an affectionate or condescending attitude): *the plants will grow into little bushes; a little puppy dog; a boring little man; he's a good little worker.*

- (of a person) young or younger: *my little brother; when she was little she was always getting into scrapes.* – (attrib.) denoting something, especially a place, that is the smaller or smallest of those so named or is named after a similar larger one: *the village of Little Chesterton.* – (attrib.) used in names of animals and plants that are smaller than related kinds, e.g. **little grebe.** – (attrib.) of short distance or duration: *stay for a little while; we climbed up a little way.* – (attrib.) relatively unimportant; trivial (often used ironically): *we have a little problem; I can't remember every little detail.*

- (determiner & pronoun 1 (**a little**) a small amount of: (as determiner) *we got a little help from a training scheme...*

2 used to emphasize how small an amount is: *I have little doubt of their identity; there was very little time to be lost.*
(u nastavku se *little* obrađuje kao prilog i u frazemima (*in little, not a little*))

little auk

---

¹⁹ Ova dva sinonima u engleskom jeziku nisu u istoj vezi kao *mali* i *malen* u hrvatskom, odnosno *majhen* i *mali* u slovenskom jeziku. Iako jedan u principu izražava objektivnu ocjenu (*small*) a drugi subjektivnu procjenu (*little*), oni su vrlo bliski i stranci često ne mogu sa sigurnošću upotrijebiti jedan ili drugi u danom kontekstu.

Little Bear
little black dress
Little Corporal
little end
little finger
little grebe
little green man
little hours
little house
little ice age
little man
little ones
little owl
little people
little slam
little theatre
little toe

small *adjective* of a size that is less than normal or usual: *the room was small and quiet; the small hill that sheltered the house.*

- not great in amount, number, strength, or power: *a rather small amount of money.* - not fully grown or developed; young: *as a small boy, he spent his days either reading or watching cricket.* - used of the first letter of a word that has both a general and a specific use to show that in this case the general use is intended: *they are diehard conservatives, with a small c.* - insignificant; unimportant: *these are small points.* - (archaic) low or inferior in rank or position; socially undistinguished: *at dinner, some of the smaller neighbours were invited.* - (attrib.) little; hardly any: *the captain has been paying small attention.* - (attrib.) (of a business or its owner) operating on a modest scale: *a small farmer.* - (of a voice) lacking strength and confidence: *I'm scared, she said in a small voice...*

(u nastavku se *small* opisuje kao imenica, kao prilog i u frazemima (*in a small way, it is a small world, no small, small is beautiful, small potatoes, small profits and quick returns, small wonder*).

small ad
small arms

small beer
small-bore
small bower
small-cap
small capital
small change
small circle
small claims court
small clause
small coal
small end
small forward
small fry
small hours
small intestine
small letter
small-minded
small print
small-scale
small screen
small slam
small stores
small-sword
small talk
small-time
small-town

Sve te leksikalizirane kolokacije u rječniku su definirane, neke i oprimjerene.

6.2.3. Webster's New World Dictionary, Third College Edition (CD-ROM) na kraju obrade pridjeva *small* daje popis njegovih sinonima i ukratko objašnjava razlike u upotrebi. Iako je u samoj obradi vrlo malo primjera, najviše po jedan u svakom značenju, velika je prednost ovog informatiziranog rječnika što uz obradu svake natuknice prikazuje popis svih drugih natuknica u rječniku koje sadrže promatranu natuknicu (neovisno o tome pojavljuje li se u definicijama, primjerima ili na drugom mjestu). Tako se pridjev *small* u rječniku spominje u 2909 drugih natuknica, što bitno upotpunjuje informacije o njegovoj upotrebi i čestoti.

small *adj.*

1 little in size, esp. when compared with others of the same kind; not large or big; limited in size

2 *a)* little in quantity, extent, numbers, value, duration, etc. [a *small* income] *b)* of slight intensity; of limited degree or scope *c)* consisting of relatively few units; numerically low

3 of little importance or significance; trivial

4 young [a book for *small* children]

5 having relatively little investment, capital, etc. [a *small* business]

6 small-minded; mean; petty

7 *a)* of low or inferior rank; ordinary; not notable *b)* modest or humble

8 gentle and low; soft: said of sound or the voice

9 diluted; light; weak [*small* ale]

10 LOWERCASE

SYN.—**small** and **little** are often used interchangeably, but **small** is preferred with reference to something concrete of less than the usual quantity, size, amount, value, importance, etc. [a *small* man, tax, audience, matter, etc.] and **little** more often applies to absolute concepts [he has his *little* faults], in expressing tenderness, indulgence, etc. [the *little* woman], and in connoting insignificance, meanness, pettiness, etc. [of *little* importance]; **diminutive** implies extreme, sometimes delicate, smallness or littleness [the *diminutive* Lilliputians]; **minute** and the more informal **tiny** suggest that which is extremely diminutive, often to the degree that it can be discerned only by close scrutiny [a *minute*, or *tiny*, difference]; **miniature** applies to a copy, model, representation, etc. on a very small scale [*miniature* painting]; **petite** has specific application to a girl or woman who is small and trim in figure —**ANT.** **large, big, great**

6.2.4. U jedinom dostupnom rječniku hrvatskoga jezika novijega datuma (Anić, RHJ) pridjevi *malen* i *mali* obrađeni na sljedeći način:

malen *prid.* (*odr.* maleni, *komp.* manji) **1.** koji ima male mjere (visinu, dužinu, površinu, volumen itd.) u svojoj

vrsti; sićušan, neznatan *opr.*: velik **2.** koji nema odgovarajuću veličinu ili veličinu koja se očekuje; premalen *opr.*: prevelik **3.** (*mn*) djeca, nejadi, oni koji nisu odrasli [*to je dar za malène*]

mali *prid. odr.* (*neodr.* mal/mao *zast, komp.* manji) (*usp.* malen) **1.** u samostalnoj upotrebi (*m*) **a.** mališan, dječak **b.** nemoćan, nedorastao, nesposoban [*mali si ti za to*] **2.** kao stalni atribut u sintagmama i terminima u zn.: malen *opr.*: veliki [*mala soba, mali broj cipele* i sl.] **3.** (*mn*) *pol.* male zemlje, *opr.*: veliki u zn. velike zemlje **4.** oznaka uz neku riječ samostalnog značenja u trodiobi pojma na veliko, srednje i malo (ob. u općenitijem određenju ili pak određeno posebnim propisom [*mala privreda, malo poduzetništvo*] = sitan (= *sitno poduzetništvo*) – ne traži postojanje pojmova "srednji" i "veliki", ako oni nisu uređeni posebnim propisom)

Δ **mala privreda** obrt (prema industriji)

□ **mali od kužine a.** *reg. pom.* [*tal.*] dječak koji radi u kuhinji **b.** *pren. deprec.*, potrkalo, potrkua; **mali čovjek (ljudi) a.** običan čovjek (ljudi), koji živi skromno od rada **b.** sitna duša (sitne duše); **mali si ti za to** nisi tome dorastao, moraš još mnogo napredovati, nemaš za to sredstava (novca, organizacije, fizičke snage itd.); moraš još jesti mnogo žganaca (pure); **mali!** (u izravnom obraćanju kad se mnogo stariji obraća ili doziva dječaka); dečko!

Razlike između ta dva sinonima nije lako utvrditi u prvom redu zbog nedovoljne semantičke razrađenosti (pod *malen* nedostaje značenje "uzrast, dob", osim pod (3) u množini u samostalnoj upotrebi, mjera veličine nije razlučena na živo i neživo, nije prikazano značenje "procjena količine, intenziteta, izraženosti", kao ni značenje "beznačajan, neznatan, sitan", dok pod *mali* nema značenja "visina, stas", kao ni "uzrast, dob", osim u samostalnoj upotrebi, značenja "koji nema odgovarajuću, dovoljnu veličinu, premali" – ovo je značenje opisano pod *malen*, iako teško možemo prihvatiti da će izvorni govornik reći *ovaj kaput mi je malen* ili *cipele su mi malene* kad želi izraziti da mu je nešto tijesno ili prekratko – na žalost, ni u jednom korpusu nema potvrda za ovo značenje ni za *malen* ni za *mali* -, zatim, kao ni pod *malen*, nema značenja "procjena količine, intenziteta, izraženosti", osim pod (4) gdje se spominje trodioba na malo,

srednje i veliko *i*, u bloku sintagmi, primjera *mala privreda*, nije na jasan način opisana upotreba toga pridjeva u kolokacijama kao leksikaliziranim sintagmama tipa *mali mozak*, *mali prst*, *mali nogomet* – "mali mozak" naveden je u natuknici *mozak*, ali "mali prst" kao ni odgovarajuća frazeologija ne postoji niti pod *prst* –, nema značenja "beznačajan, sitan, neznan", "nevažan položaj" (osim u frazeološkom bloku *mali čovjek*), kao ni značenja "koji kratko traje".

Iz gornjeg se primjera može zaključiti da su *mali* i *malen* međusobno zamjenjivi samo u sljedećem slučaju: *mali* (2) povezan je s *malen* (1) (pretpostavka, nije određeno); dakle, može se reći *mala soba* i *malena soba*, *mali broj cipele* i *malen broj cipele*(?)²⁰.

Obratimo usput pozornost na samu definiciju: *mali* "(2) kao stalni atribut u sintagmama i terminima u zn: malen"; *malen* "(1) koji ima male²¹ mjere (visinu, dužinu...)". Dakle, *mali* znači *malen*, a *malen* se definira kao "koji ima male mjere".

U svim se drugim slučajevima implicitno može zaključiti da se ta dva pridjeva ne mogu upotrebljavati jedan umjesto drugoga.

6.2.5. Primjer preuzet iz jednog dvojezičnog rječnika (The Oxford Hachette Dictionnary – French-English – CD-ROM) pokazuje da takav tip rječnika može pružiti znatno iscrpnije obavijesti o kolokacijama i upotrebi pojedinih sinonima nego jednojezični rječnik. U uglatim zgradama popisane su imenice-kolokatori uz koje mogu stajati pojedini sinonimi.

petit, petite

I adjectif

- 1 (en taille) [*personne, pied, objet, arbre, entreprise*]
(objectivement) small; (subjectivement) little; il est
petit pour son âge he's small for his age; **les mêmes**,

²⁰ U korpusu postoje brojne potvrde i za *mali broj* i za *malen broj*. Međutim, *malen broj* pojavljuje se samo u rečenicama u kojima "broj" iskazuje količinu, nikada veličinu:

pojavio na izborima.
 Premda je u pitanju malen broj birača, ukupno samo nekoliko tumora uz uklanjanje bubrega, a s obzirom na malen broj bolesnika, nije posve jasna u srednjem školstvu (doduše, imate zanemarivo malen broj članova, ali će to demokrat djece. Velik problem i tamošnjih Hrvata jest malen broj djece. Zato je kardinal i i m barom u ovim ranim jutarnjim satima vrlo je malen broj gostiju. Oni koji bi tu tre

²¹ Podcrtali autori.

- mais en plus petit** the same ones, but smaller; **le 36, c'est trop petit** 36 is too small; **le monde est petit** it's a small world!; **un homme de petite taille, un homme petit** a short *ou* small man; **petit et trapu** short and stocky; **un petit homme timide** a shy little man; **la petite blonde, là-bas** the little blonde, over there; **une toute petite pièce/femme** a tiny room/woman; **se faire tout petit figuré** to try to make oneself inconspicuous; **c'est Versailles en plus petit** it's a miniature Versailles
- 2 (en longueur, durée) [*foulée, promenade, distance, paragraphe*] short; par petites étapes **in easy stages**;
- 3 (en âge) (objectivement) young; (subjectivement) little; **il est trop petit pour comprendre** he's too young to understand; **c'est la plus petite** she's the youngest; **je t'ai connu petit** I knew you when you were little; **mon petit frère** my little brother; (*bébé*) my baby brother; **le petit Jésus** baby Jesus; **petit garçon** little boy; **petite fille** little girl; **une petite Française** a French girl; **le petit nouveau** the new boy; **les petits enfants** small *ou* young children; **c'est notre petit dernier** he's our youngest; **petit chat** kitten; **petit chien** puppy; **petit ours/renard/lion** bear/fox/lion cub;
- 4 (en quantité, prix, force) [*somme, appétit, majorité, volume, quantité, groupe*] small; [*mangeur, buveur*] light; [*salaire, loyer*] low; [*tape, vent, averse*] light; [*cri, rire, sourire*] little; [*goût, espoir, chance*] slight; **d'une petite voix timide** in a timid little voice; **une petite pluie fine** a fine drizzle; **ça a un petit goût de cerise** it tastes slightly of cherries; **avoir une petite santé** to have poor health; **fais un petit effort** make an effort; **un (tout) petit peu de sel** (just) a little salt; **un petit sourire coquin/supérieur** a mischievous/superior little smile;
- 5 (en gravité) [*inconvenient, détail, défaut, opération*] minor; [*rhume*] slight; [*égratignure, souci*] little;
- 6 (dans une hiérarchie) [*marque, cru*] lesser known; [*situation, emploi*] modest; [*fonctionnaire, dignitaire*] low-ranking; [*poète*] minor; **les petites routes** minor roads; **le petit personnel** low-grade staff; **les petites gens** ordinary people; **un petit escroc** a small-time crook;...
- (Slijedi još nekoliko značenja, a na kraju je popis leksikaliziranih kolokacija).

7. Zaključak koji se nameće iz prethodnih razmatranja jest da potpuna sinonimija ne postoji i da tobožnji sinonimi ne mogu jedan drugoga zamijeniti u svakom kontekstu. Umjesto naziva sinonimija čini se da bi bilo uputnije reći "stupanj sinonimnosti", stupanj zamjenljivosti jednog određenog broja riječi u beskrajnim kontekstima. Zato ne valja nikada reći da dvije riječi imaju isto značenje, nego radije da imaju veći ili manji stupanj podudarnosti u značenju.²²

Logički gledano sinonimija je u jeziku nepotrebna, no za svaki je jezik ona važno i dragocjeno stilsko sredstvo. Mehanizam **izbora** koji je u temeljima stilistike²³, omogućuje izbjegavanje dosadnog ponavljanja iste riječi, dopušta izražavanje različitih konotacija (afektivnih, društvenih, profesionalnih, dijalektnih itd.). Sinonimnost između riječi i/ili između više ili manje složenog jezičnog sklopa, između dvaju ili više definicijskih opisa, između dvaju iskaza, nudi govorniku bezbrojne mogućnosti za izbjegavanje monotonije leksičke i sintaktičke konstrukcije²⁴.

Literatura

- Anić, V. 1998: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
Baldini, M. 1976: *La semantica generale*, Roma.
Bally, Ch. 1951: *Traité de stylistique française*, I-II, Genève - Paris.
Benveniste, E. 1966: *Problèmes de linguistique générale*, Paris.
Benveniste, E. 1969: Mécanismes de transposition, *Cahiers de Ferdinand de Saussure*, 25, 47-59
Berruto, G. 1975: *La semantica*, Bologna (bez godine)
Brekle, H. E. 1975: *Introduzione alla semantica*, Bologna.
Cesarotti, M. 1957: Saggio sulla filosofia delle lingue applicata alla lingua italiana, in M. Puppo *Discussioni linguistiche del Settecento*, Torino.
Coseriu, E. 1971: *Teoria del linguaggio e linguistica generale*, Bari.

---

²² Goodmann in Linsky 1969: 107; Ullmann 1966. (za slučajnu i kratkotrajnu potpunu sinonimiju nekog tehničko-znanstvenog naziva i onoga koji mu odgovara u svakodnevnom jeziku; no, razlika stila, ili registra čini često i te primjere ranjivima).

²³ Ullmann 1965: 192.

²⁴ V. Bally 1951: 140-154; Ullmann 1965: 193-198. Već je Aristotel primijetio da su sinonimi "korisni pjesniku". Ako mu jezik pruža više od jedne riječi da izrazi isti pojam, pisac će izabrati onu koja je primjerenija kontekstu (jer sugerira pravu mjeru osjećaja, jer bolje odgovara općem tonu iskaza itd.).

- Cruse, D. 1986: *Lexical Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gauger, H.M. 1972: *Zum Problem der Synonyme*, Tübingen.
- Hjelmslev, L. 1968: *I fondamenti della teoria del linguaggio*, Torino.
- Katz, J.J. 1967: Recent Issues in Semantic Theory, *Foundations of Language* 3, 124–194.
- Kilgarriff, A. 1977: I Don't Believe in Word Senses, *Computers and the Humanities* 31, 91–113.
- Lalević, M. S. 1974: *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskog jezika*, Leksikografski zavod – Sveznanje, Beograd.
- Lausberg, H. 1969: *Elementi di retorica*, Bologna.
- Linsky, L. 1969: *Semantica e filosofia del linguaggio*, Milano.
- Martinet, A. 1982. *Osnove opće lingvistike* (prijevod i predgovor August Kovačec), Biblioteka GZH, Zagreb.
- Nida E.A. 1958: Analysis of meaning and dictionary making. *International Journal of American Linguistics* 24, 279–292.
- Nida, E.A. 1997: The Molecular Level of Lexical Semantics, *International Journal of Lexicography*, vol. 10, 4, 265–274.
- Petrović, B. 1998: Izbor i obradba građe za sinonimni rječnik, *Filologija* 30–31, HAZU, Zagreb 105–112.
- Picoche, J. 1977: *Précis de lexicologie française, l'étude de vocabulaire*, Fernand Nathan, Paris.
- Pottier, B. 1974: *Linguistique générale, théorie et description*, Klincksieck, Paris.
- Rosetti, A. 1947: *Le mot. Esquisse d'une théorie générale*, Bucarest et Copenhague.
- Rundell, M. 1999: Dictionary use in production, *International Journal of Lexicography* 12, 1, march, 35–53.
- Samardžija, M. 1995: *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika*, Zagreb.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1997.
- Stati, S. 1978: *Manuale di semantica descrittiva*, Liguori Editore, Napoli.
- Šarić, Lj. 1992: Antonimija: neke značenjske i tvorbene odrednice, *Rasprave ZHJ* 18, 177–191.
- Šarić, Lj. 1994: Antonimija u strukturi jednojezičnih rječnika, *Filologija* 22–23, HAZU, Zagreb, 269–274.
- Šarić, Lj. i Wittschen, W. 1998: Dvojezični rječnik sinonima – nedostaci takva tipa rječnika i prijedlog nove strukture, *Filologija* 30–31, HAZU, Zagreb, 147–154.

- Tafra, B. 1996: Bliskoznačni odnosi u leksiku, *Filologija* 26, HAZU, Zagreb, 73–84.
- The New Oxford Dictionary of English, Oxford University Press, Oxford, 1998.
- The Oxford Hachette Dictionary French-English, Oxford University Press, Hachette Livre 1994–1996, (CD-ROM).
- Todorov, T. 1966: Recherches sémantiques, *Langages* I, 5–43, Paris.
- Ullmann, S. 1966: Semantic Universals, in J.H. Gruenberg, *Universals of Language*, Cambridge, Mass. e London, 217.262.
- Ullmann, S. 1965: *Précis de sémantique française*, 3.izd., A. Francke S.A. Berne; 1977: *Principi di semantica*, Torino
- Vendler, Z. 1968: *Adjectives and Nominalizations*, The Hague.
- Webster's New World Dictionary, Third College Edition, 1994 (CD-ROM).
- Weinreich, U. 1970: La définition lexicographique dans la sémantique descriptive (orig. Lexicographic Definition in Descriptive Semantics, in *Problems in Lexicography*), *Langages* 19, Paris: Didier/Larousse.
- Znika, M. 1995a: Sinonimija i kontekst – na primjerima. *Filologija* 24–25, HAZU, Zagreb, 387–390.
- Znika, M. 1995b: Sinonimnost, semantička zalihost i obavijest na primjerima. *Rasprave Zavoda za jezik* 21, Zagreb, 247–256.

Synonymy and the Monolingual Dictionary

Summary

According to the usual lexicographic practice, the definition in a monolingual dictionary defines the semantic nucleus of the word, whereas contextual variations of meaning are reduced as much as possible, and are covered by very general definitions. While defining the meaning of a word, one must take into consideration the importance of relationships between words, i.e. language structure, paradigmatic or syntagmatic relationships. This structure is shown on the semantic treatment of the adjective *mali* (small) and its synonyms.

Key words: monolingual dictionary, collocations, lexicalized collocations, lexicology, lexicography, synonymy

Ključne riječi: jednojezični rječnik, kolokacije, leksikalizirane kolokacije, leksikologija, leksikografija, sinonimija